

Pyhäntä 2018

Voimalinjan arkeologinen inventointi

Perukan kansakoulu NW.

Jaana Itäpalo 29.6.2018

KESKI-POHJANMAAN ARKEOLOGIAPALVELU

Tiivistelmä

Keski-Pohjanmaan Arkeologiapalvelu suoritti arkeologisen inventoinnin Pyhännällä suunnitellulla voimalinjalla 110 kv. Maastotyön suoritti FM Jaana Itäpalo 24.4.-26.6.2018 vajaan 3 kenttätyöpäivän aikana. Työn tilaaja on Sweco Ympäristö Oy.

Johtolinjaus kulkee Pyhännänjärven itäpuolelta Kirjavaniemen muuntoasemalta kunnan koillisosaan Matkarämeille. Inventoidun linjauksen pituus oli n. 24,5 km. Suunniteltu linjaus on melkein kokonaan uusi ja jo olemassa olevaa johtolinjausta on n. 1 km. Ennen inventointia linjauksen läheltä oli tiedossa kivikautinen asuinpaikka *Perukan kansakoulu NW* ja kaksi mahdollista tervanvalmistuspaikkaa, jotka ovat *Asikaisenkangas* ja *Tornineva*.

Inventoinnissa löytyi 3 uutta muinaisjäännöstä, jotka ovat tervanvalmistuspaikat Heinäneva, Palokangas ja Soitimenkangas. Entuudestaan vuonna 2012 lidar-havaintojen perusteella löydettyt mahdolliset tervahautakohteet Asikaisenkangas ja Tornineva tarkastettiin, joissa Asikaisenkankaalla todettiin tervahauta. Entuudestaan tunnetussa kivikautisessa kohteessa Perukan kansakoulu NW löydettiin mm. kvartsiveitsi, kvartseja ja palanutta luuta. Löytöjen ja havaintojen perusteella kohteelle voitiin tehdä rajaus.

Voimajohtolinjaus sijaitsee Perukan kansakoulu NW muinaisjäännösalueesta n. 30 m pohjoiseen sekä Palokankaan kahdesta tervahaudasta n. 40-60 m etelään. Muut lähimmät kohteet ovat tervahautoja ja sijaitsevat linjasta n. 90-150 metrin etäisyydellä.

Sisällysluettelo

S.

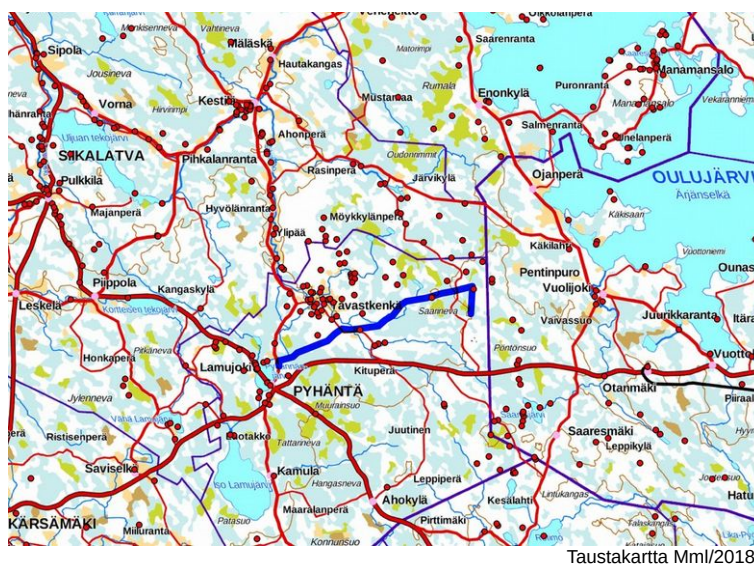
1. Perustiedot.....	3
2. Lähtökohdat ja menetelmät.....	4
2.1. Tutkimushistoria.....	4
2.2. Menetelmä.....	5
3. Maisema, topografia ja geologia.....	5
4. Alueen maankäytön historiaa	8
5. Tulokset.....	11
6. Yleiskartta.....	12
7. Kohdehakemisto.....	13
8. Kohdetiedot.....	14
9. Aineistoluettelo.....	24

1. Perustiedot

Selvitysalue: Voimajohtolinjaus Kirjavaniemeltä Matkarämeille, yhteensä n. 24,5 km
Tilaaaja: Sweco Ympäristö Oy
Laji: osainventointi
Kenttätöaika: 24.6.-26.6.2017, vajaa 3 kenttätöpäivää
Karttanumerot: TM35-lehtijako MML Q4432R, Q4434L (mk 1:20000)
vanha yleislehtijako MML 341302, 341305, 341308, 341309 (mk 1:20000)
Korkeus: n. 100-175 m mpy
Koordinaattijärjestelmä: ETRS-TM35 FIN -tasokoordinaatisto
Aiemmat löydöt: -
Inventointilöydöt: Perukan kansakoulu NW, KM 41540 kvartsiesineitä ja -iskoksia, kivilaji-iskos

Aiemmat tutkimukset: Mika Sarkkinen, *Perukan kansakoulu NW*, inventointi 1996, tarkastus 2006.

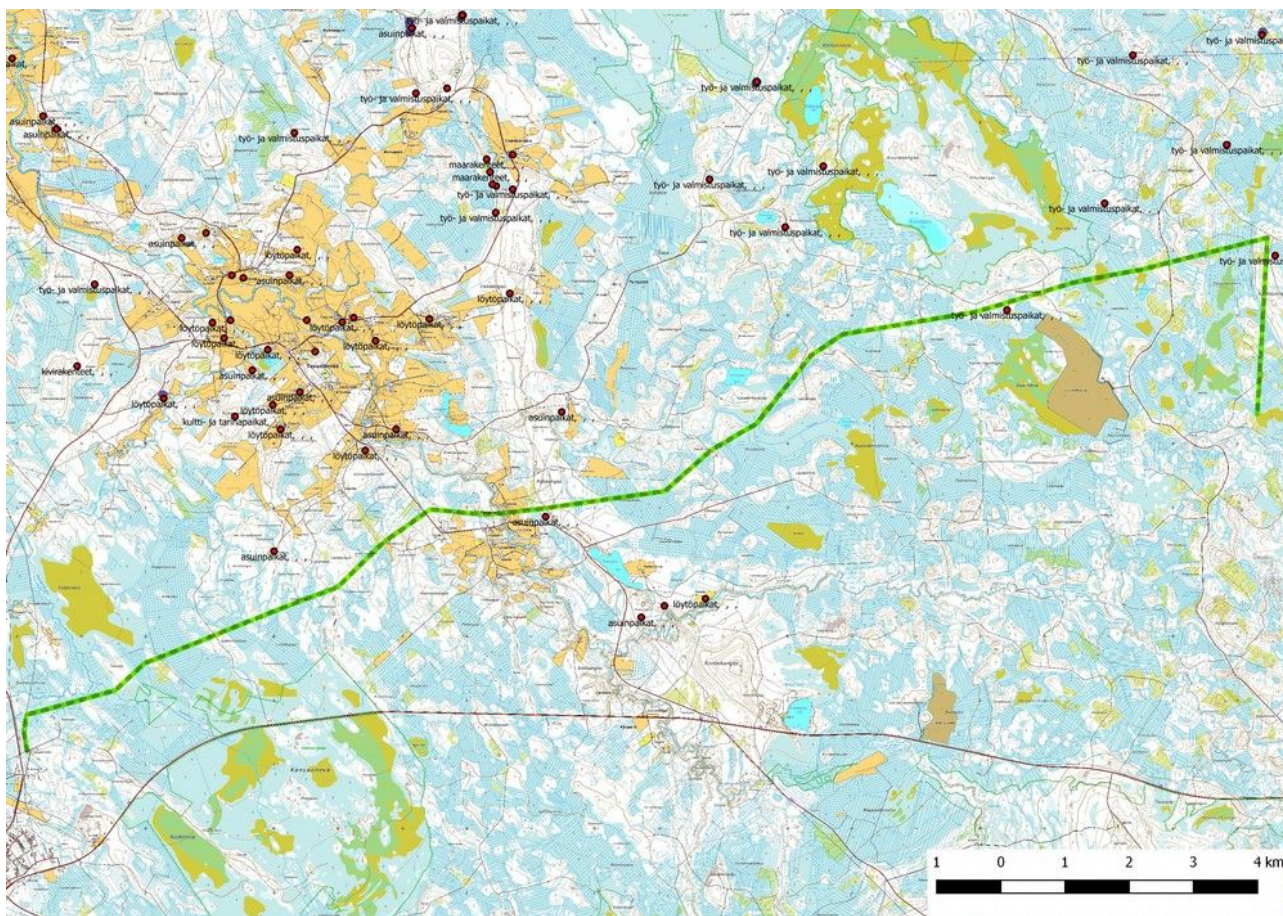
Voimajohtolinjaus sinisenä viivana, tunnetut arkeologiset kohteet punaisena ympyränä.

2. Lähtökohdat ja menetelmät

Pyhännällä tehtiin arkeologinen inventointi suunnitellulla voimajohtolinjauksella, joka kulkee järven itäpuolelta Kirjavaniemen muuntoasemalta kunnan koillisosaan Matkarämeille. Linjauksen pituus oli n. 24,5 km. Ennen inventointia linjauksen läheltä oli tiedossa kivikautinen asuinpaikka *Perukan kansakoulu NW* ja n. 100 metrin etäisyydeltä *Asikaisenkankaan* ja *Torninevan* mahdolliset tervahaudat.

Tämän selvityksen tavoite on kartoittaa linjauksen vaikutusalueelta arkeologiset kohteet, jotta ne voidaan huomioida voimalinjan suunnittelutyössä.

Arkeologiset kohteet, lähtötilanne ennen inventointia: tunnetut arkeologiset kohteet punaisena ympyränä, kohdetiedot Museoviraston rekisteriportaalin mukaan. Suunniteltu johtolinja vihreänä viivana. Taustakartta 4/2018 Mml.

2.1. Tutkimushistoria

Pyhännällä on tehty vuonna 1996 kuntainventointi, jossa keskityttiin tarkastamaan tunnettuja löytöpaikkoja. Tuolloin paikannettiin myös kivikautinen asuinpaikka Perukan kansakoulu NW, joka sijaitsee johtolinjauksen lähellä (Mika Sarkkinen, Museovirasto ja Pohjois-Pohjanmaan liitto). Kohde on tarkastettu myös vuonna 2006 (Mika Sarkkinen, Pohjois-Pohjanmaan museo), ja lisäksi aluetta tunteva historiantutkija oli tehnyt havaintoja paikalla tätä aiemmin. Linjauksen lähialueilta on paikannettu vuonna 2012 Metsähallituksen metsätalousmaiden kulttuuriperintökohteiden inventoinnissa Lidar-aineiston perusteella kaksi mahdollista tervahautaa, ja on liikuttu nyt tarkastelun kohteena olevan johtolinjauksen vaikutusalueella (Hans-Peter Schulz, Metsähallitus). Vuonna 2017 on inventoitu Pyhännän keskustan osayleiskaavan inventoinnin yhteydessä alueita johtolinjauksen länsiosan lähistöllä (Jaana Itäpalo, Keski-Pohjanmaan ArkeologiaPalvelu).

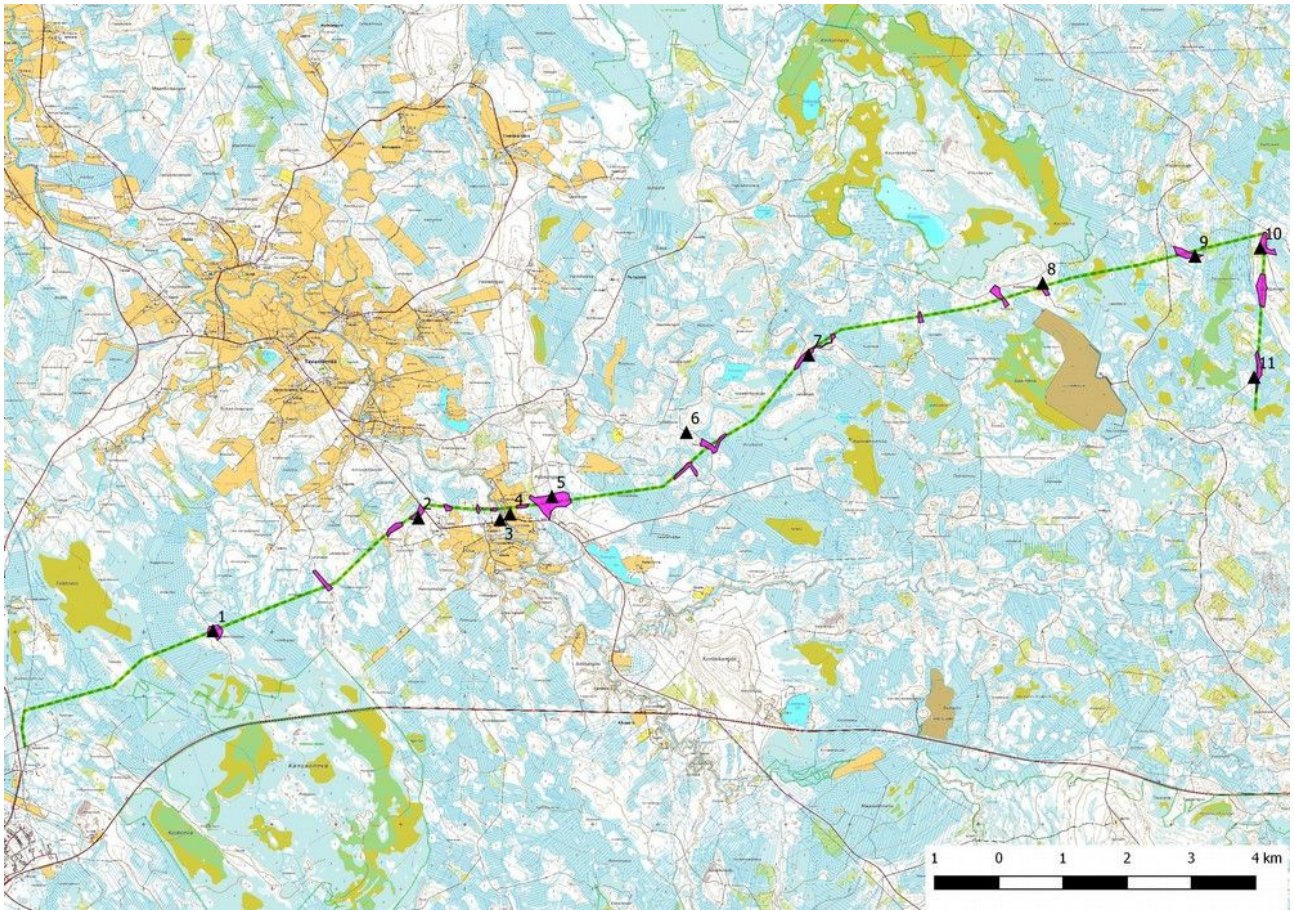
2.2. Menetelmä

Johtolinjaus tarkastettiin maastosta riippuen n. 50-100 metrin säteellä, paikoin laajemmin. Maastoinventointi perustui esiselvitykseen, alueella ja lähistöllä tehtyjen aiempien vuosien 1996, 2006 ja 2012 arkeologisten selvitysten tuloksiin, Museoviraston arkeologisista kohteista ylläpitämään digitaaliseen tietokantaan, maaperäkarttoihin, ortokuvaan, korkeusmalliin, korkeusprofiiliin ja laserkeilausaineistoon. Vuoden 1780 isonjaon karttojen ja 1800-luvun puolivälissä laadittujen pitäjänkarttojen, kirjallisuuden ja muun aiemman tutkimustiedon avulla selvitettiin asutuksen kehitys ja historialliset elinkeinot. Lähihistorian maankäytön vaikutuksia maise-

maan ja arkeologisiin kohteisiin arvioitiin maastohavainnoinnin lisäksi mm. vanhimpien vuosina 1972 laadittujen peruskarttojen avulla. Kenttätömenetelmät olivat tavanomaisia: pintahavainnointi, koekuoppien kaivaminen ja kairaus käsikairalla. Perukan peltoalueet ovat potentiaalisia löytää merkkejä esihistoriasta, mutta niiltä ei kuitenkaan ole tiedossa tähän viittaavia löytöjä tai havaintoja. Pellot olivat viljalla ja heinällä, joten pintahavainnointia niillä ei päästy tekemään.

Inventoidut alueet punaisena, valokuvauspaikat numeroitu, valokuvat seuraavassa luvussa.

3. Maisema topografia ja geologia

Maasto johtolinjauksella on pääosin metsämaastoa ja tasaista ojitettua rämettä. Metsät ovat melkein kokonaan talousmetsiä. Keskiosassa sijaitsee Perukan kylä, muuten alue on asumaton. Perukan kohdalla linja ylittää Siikajoen. Alueella virtaa myös Kuurajoki, joka on ojitusten seurauksena osin hävinnyt ja uoma muuttunut. Lähimmät järvet Sainijärvi ja Kuurajärvi sijaitsevat n. 700-950 metrin etäisyydellä linjauksesta.

Perukan kohdalla linjaus ylittää pohjois-eteläsuuntaisen harjun, muualla hiekkaa olevaa maaperää esiintyy linjauksen keskivaiheilla kapealla vyöhykkeellä Kurkinevan länsipuolella. Muualla maasto on karkeusasteeltaan vaihtelevaa moreenia ja turvetta. Alueella esiintyy runsaasti kivikkoisia kankaita. Suurimmat korkeuserot esiintyvät Perukassa ja alueen itäosassa Karmitunviidan moreenimäellä. Yleensä alueen mäet ovat pääosin matalia ja maaperältään kivikkoisia. Pelloilla linjaus kulkee Perukassa n. 300 m.

1. Linjaus Soitemenkankaalta länteen.

2. Metsäistä aluetta Pussilasta luoteeseen.

3. Siikajoki Perukan kohdalla.

4. Perukan peltomaisemaa pohjoiseen.

5. Palokankaan tasaista hiekkakangasta etelään.

6. Kuurajokea Heinänevan länsipuolella.

7. Alueelle tyypillistä kivikkoista mäkimaastoa. Kurkikosken länsipuolella.

8. Talousmetsää Asikaisenkankaalla.

9. Inventointialuetta Karmitunnevan länsipuolella.

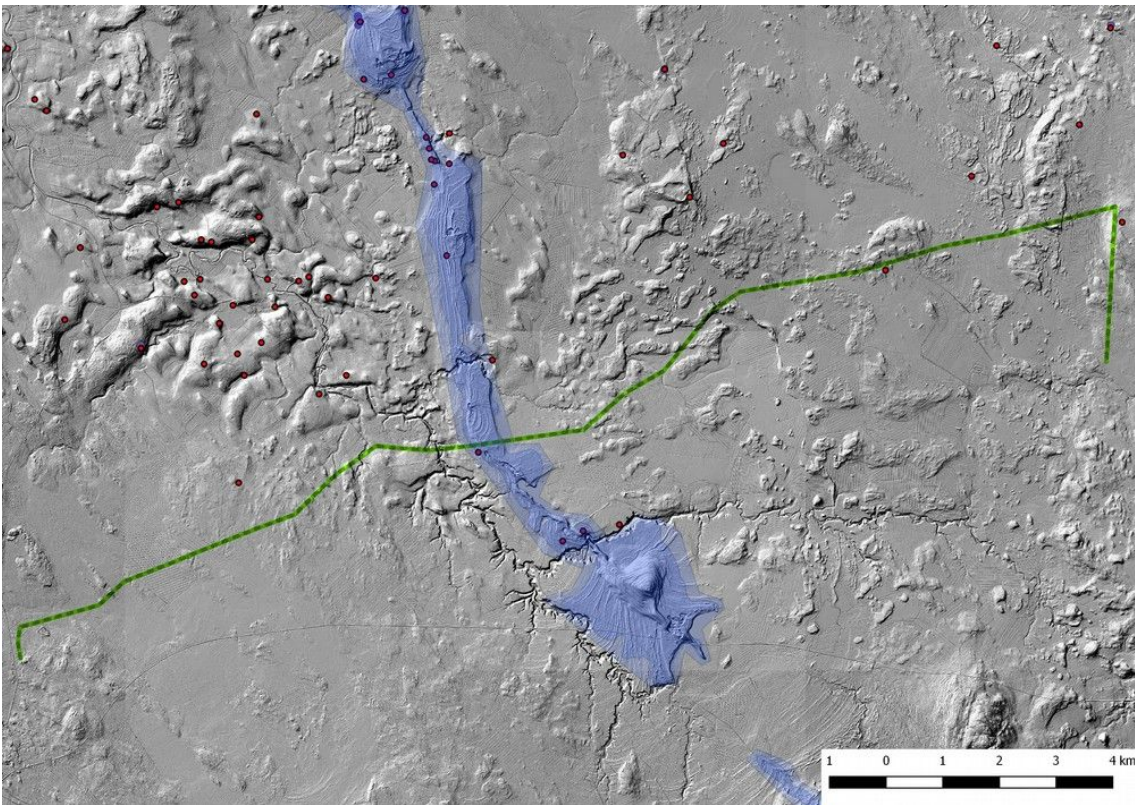
10. Linjausta Karmitunviidalla etelään.

11. Linjan itäosassa on talousmetsiä ja lähellä suoalueita, oikealla kuva likkalan suolle.

Johtolinjaus vinovalovarjosterasteria vasten 2 m DEM. Harju sinisenä. Tausta-aineistot MML (4/2018) ja <http://www.syke.fi/avoindata>. Tunnetut arkeologiset kohteet punaisina ympyröinä, kohdetiedot Museoviraston kulttuuriympäristön palveluikkunan mukaan.

4. Alueen maankäytön historiaa

Esihistoriallinen aika

Alueen sijaintikorkeus n. 100-175 m mpy vastaa aikaa varhaismesoliittiselta ajalta jakson loppupuolelle lähes 10000 vuotta sitten aikaan n. 8000 vuotta sitten. Kohdealueesta pohjoiseen sijaitsee Tavastkengän kylä, mistä tunnetaan runsaasti kivikautisia löytöjä. Myös Perukan eteläpuolella Siikajoen varrella sijaitsee kaksi asu-
muspainannekohdetta ja kivikautisen esineen löytöpaikka. Alueella sijaitseva harjujakso on hyvin potentiaalista löytää uusia kivikautisia kohteita.

Historiallinen aika

Pyhännän vanhin asutus syntyi Pyhännänjärven rannalle sekä Tavastkengän ja Lamun kyliin. Vanhimmat kirjalliset lähdemaininnat Pyhännän asutuksesta ovat vuoden 1557 voudintileissä (Matti Leiviskä, Pyhännän historia 1). Kohdealue on kuulunut Tavastkengän kylään. Linjauksen alueella sijaitsee vanhaa kyläasutusta Perukassa, muuten alue on ollut asumaton nykypäivään asti. 1800-luvun pitäjänkartan mukaan Perukkaan oli jo syntynyt asutusta Siikajoen molemmiin puolin. Vuoden 1780 isonjaon kartoilla ei kuitenkaan ole merkintöjä asutuksesta. Alueella virtaa useita pienempiä virtoja, joita on käytetty 1950-luvulla tukinuiton väylinä. Pyhäntä on ollut voimakasta tervantuotantoaluetta, ja myös kohdealueen läheisyyteen on merkitty peruskartoille joitakin tervahautoja, ja niitä voi havaita myös lidar-aineistosta (erottuvat mm. Paikkatietoikkunan rinnevarjostusaineistossa, ks. <https://kartta.paikkatietoikkuna.fi>). Koska alue on metsäistä ja alueelta on hankittu puutavaraa, on mahdollista löytää esimerkiksi paikantamattomia metsäkämppejä.

Vuoden 1780 isonjaon kartta Perukan kohdalta. Johtolinjausta sijoittuu kartan alaosaan Valkeisen järven alapuolelle. Vasemmalla virtaa Siikajoki, siitä oikealle sen sivuhaarana Kuurajoki. Kartta: KA F13:1/4.

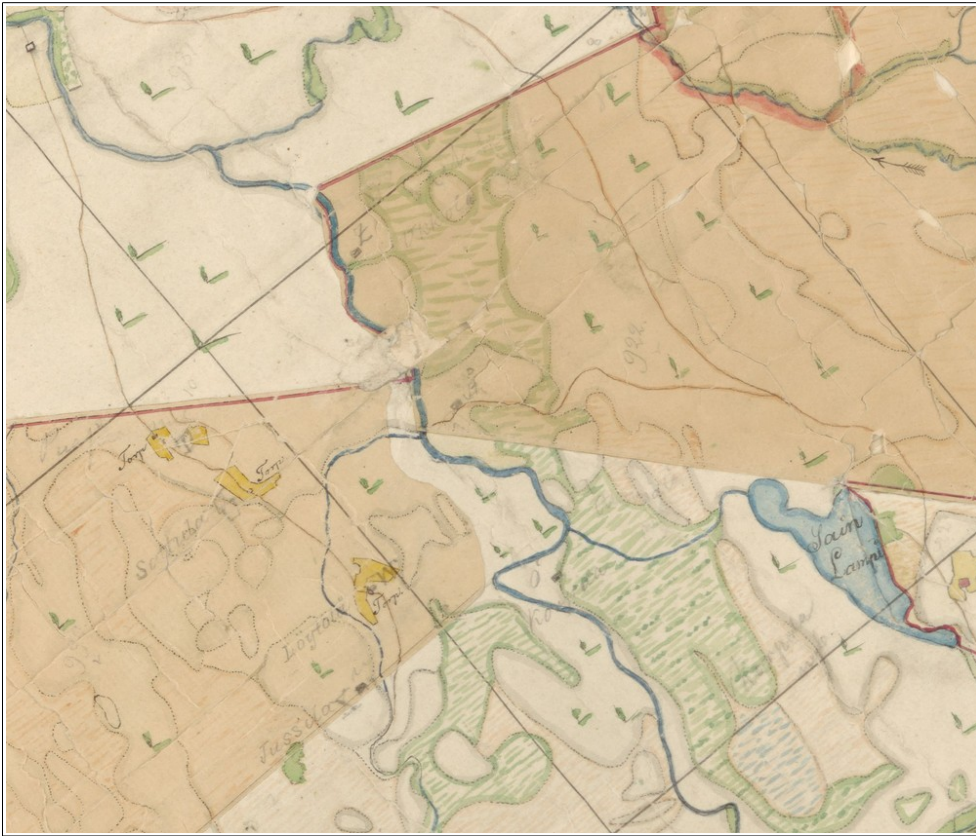
Vuoden 1780 isonjaon kartta Perukan kohdalta. Johtolinjaus kulkee Kuurajoen yli "Kåta saaren" eli Kotasaaren kohdalla. Nykyisellä peruskartalla kangas on nimeämätön. Kartta: KA F13:1/3.

Voimajohtolinjaus kulkee paikoin entisen Kuusajoen alueella ja sen lähistöllä, mm. Kurkikosken kohdalla. Joki on osaksi hävinnyt lähinnä metsäojitusten seurauksena. Keskellä Saarineva, jolla sijaitsee laaja turvetuotantoalue. Pitäjänkarttoille on merkitty mm. yksi tervahauta, joka on merkitty myös nykyiselle peruskartalle, se ei sijoitu lähelle johtolinjausta. Arkistolaitoksen digitaaliarkisto: Pyhäntä, pitäjänkartat 3413 08 ja 3413 09. <http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=6276341>, <http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=6276342>

Ote 1800-luvun puolivälissä laaditusta pitäjänkartasta. Perukkaan on merkitty torpiksi Löytölä, Sattula ja Pussila. Ämmälän, Ukkolan, Jussilan ja Korpelan talonpaikat olivat asuttuina. Vanhat kylätontit ovat nykyään asuttuja Pirttikankaalla sijainnutta Jussilaa lukuun ottamatta. Jussilan entinen talon paikka sijaitsee linjasta yli kilometrin etäisyydellä. Kartta: Kansallisarkiston digitaaliarkisto, pitäjänkartat, Pyhäntä 3413 05.

5. Tulokset

Inventoinnissa löytyi 3 uutta muinaisjäännöstä, jotka ovat tervanvalmistuspaikat Heinäneva, Palokangas ja Soitemenkangas. Entuudestaan vuonna 2012 lidar-havaintojen perusteella löydetty mahdolliset tervahautauskohteet Asikaisenkangas ja Tornineva tarkastettiin ja Asikaisenkankaan tervahauta todettiin ehjäksi, Torninevalla ei ole tervahautauskohteita. Entuudestaan tunnetussa kivikautisessa kohteessa Perukan kansakoulu NW löydettiin mm. kvartsiittiveitsi, kvartsisineitä- ja iskoksia sekä palanutta luuta. Löytöjen ja havaintojen perusteella kohteelle voitiin tehdä rajaus.

Voimajohtolinjaus sijaitsee Perukan kansakoulu NW muinaisjäännösalueesta n. 30 m pohjoiseen sekä Palokankaan kahdesta tervahaudasta n. 40-60 m etelään. Muut lähimmät kohteet ovat tervahautoja ja sijaitsevat linjasta n. 90-150 metrin etäisyydellä.

29.6.2018

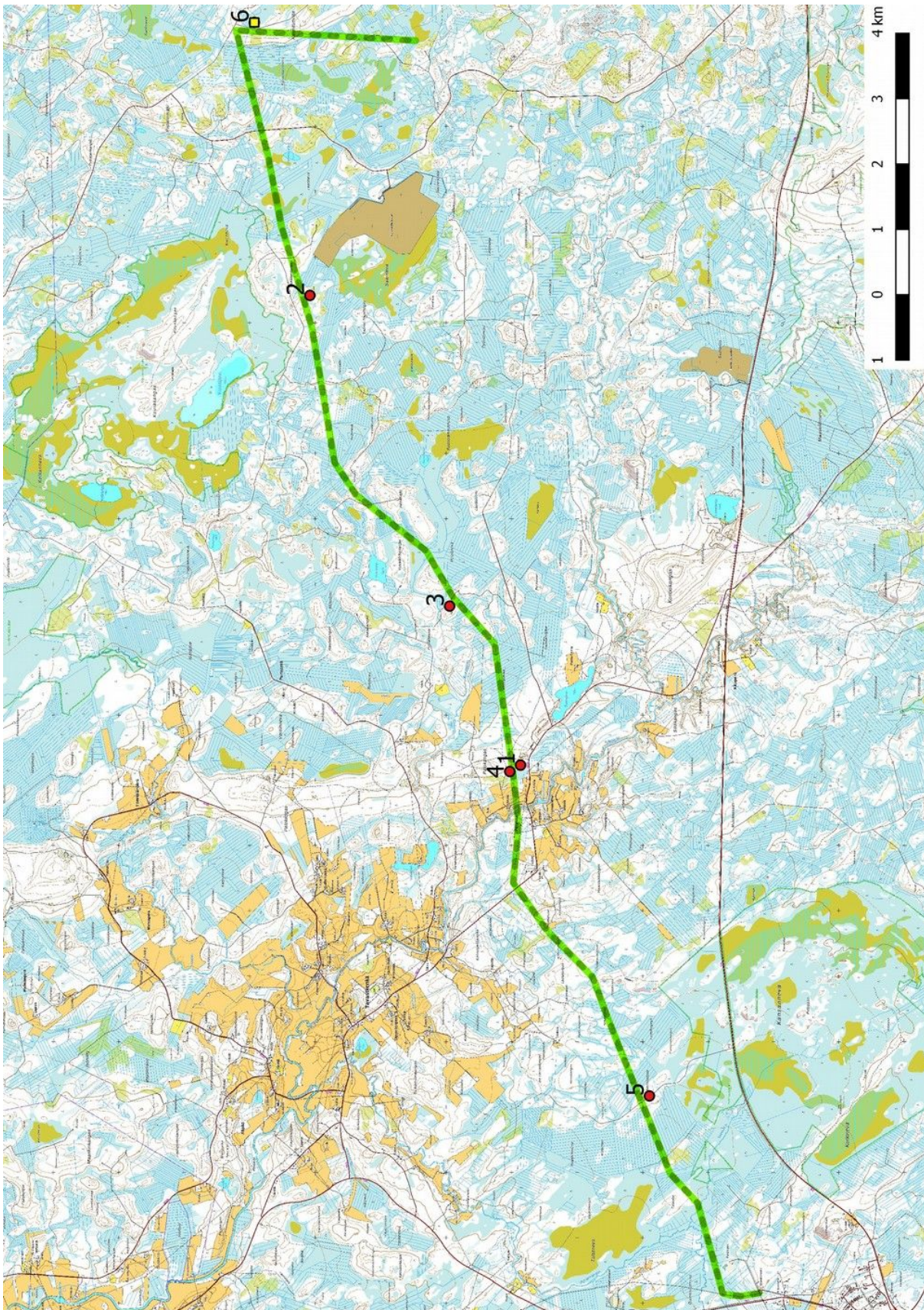
Jaana Itäpalo

Jaana Itäpalo

6. Yleiskartta

Muinaisjäännökset nro:t 1-5 punaisena ympyränä, nro 6 on geologinen muodostuma.

7. Kohdehakemisto

Kohde	sivu	tyyppi/ tyypin tarkenne	ajoitus	lkm.	status
1. Perukan kansakoulu NW	14	Asuinpaikat/asumuspainanteet	Kivikautinen	1	MJ
2. Asikaisenkangas	17	Työ- ja valmistuspaikat/tervahau- dat	Uusi aika	1	U
3. Heinäneva	19	Työ- ja valmistuspaikat/tervahau- dat	Uusi aika	1	U
4. Palokangas	20	Työ- ja valmistuspaikat/tervahau- dat	Uusi aika	2	U
5. Soitimenkangas	21	Työ- ja valmistuspaikat/tervahau- dat	Uusi aika	1	U
6. Tornineva	22	Geologinen muodostuma	-	1	m

Taulukko. Status: **U** uusi muinaisjäännöskohde/löytöpaikka, **MJ** tunnettu muinaisjäännöskohde, **LP** tunnettu löytöpaikka, **K** kulttuuriperintökohde, **m** muu inventointihavainto.

8. Kohdetiedot

Muinaisjäännökset

1. Perukan kansakoulu NW

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri	630010043	TM35-lehtijako	Q4434L
Laji	Muinaisjäännös	Vanha yleislehtijako	341305
Tyyppi	Asuinpaikat	Koordinaatit ETRS-TM35FIN asumuspainanne 1 asumuspainanne 2 asumuspainanne 3	P: 7113861 I: 476228 P: 7113793 I: 476323 P: 7113849 I: 476252 P: 7113871 I: 476263
Tyypin tarkenne	Asumuspainanteet	N2000	n. 115-117,5 m
Lukumäärä	1	laajuus	n. 8800 m ²
Ajoitus yleinen	Kivikautinen	Koordinaattiselite	Aiempi tieto
Ajoitustarkenne	Mesoliittinen	Etäisyystieto	Pyhännän kirkosta n. 10,5 km koilliseen
Inventointilöydöt		Inventointimenetelmät	Pintahavainnointi, kairaus, koepistot
Aiemmat tutkimukset	Mika Sarkkinen, inventointi 1996 ja 2006		
Aiemmat löydöt	-	Inventointilöydöt:	KM 41540: Kvartsiveitsi, pirstottu kappale, kvartsi-iskoksia, kivilaji-iskos

Maastotiedot: Perukan kyläkeskuksen itäpuolella, Siikajoesta n. 600 itään laajan Palokankaan eteläosassa, hiekkakankaan ja -harjun länsireunalla. Asuinpaikan halki kulkee metsätie. Eteläpuolella kulkee Perukantie. Alue on pohjavesialuetta.

Kuvaus: Kulttuuriympäristön palveluikkuna:...”Asuinpaikka sijaitsee Siikajoesta 400–500 m koilliseen, Sainijärven luoteispäästä noin 1 km luoteeseen Perukantien pohjoispuolella. Palokankaan reunaa kulkevalta metsätieltä ja sen varrelta on löytynyt kvartsi-iskoksia, palanutta kiveä ja likamaata. Näistä noin 100 m länsiluoteeseen on halkaisijaltaan 4–5 m ja syvyydeltään 40–50 cm oleva kuopanne. ”

1996: ”Pyhännän kirkosta vajaan 11 km itäkoilliseen, Siikajoesta noin 400–500 metriä koilliseen, Sainijärven luoteispäästä noin 1 km luoteeseen, Perukantien pohjoispuolella. Kohde sijaitsee Palokankaan länsireunalla. Palokangas on laaja mäntyä kasvava hiekkakangas, joka lännessä laskee suhteellisen jyrkästi kohti Siikajoetta ympäröiviä alavia pelto- ja suoalueita. Kankaan reunarinteen alapuolella on vajaan sadan metrin levyinen tasainen kangaskaistale ennen suota. Inventoinnin yhteydessä koordinaattien osoittamalta kohdalta tavattiin kankaan reunaa kulkevalta metsätieltä pari kvartsi-iskosta. Metsätien länsipuolelle tehtiin koekuoppa, josta tavattiin kvartsiiskoksia, palanutta kiveä ja voimakasta likamaata, joiden perusteella kohdetta voidaan pitää asuinpaikkana. Asuinpaikan laajuutta ei voitu tarkemmin määrittellä. Kohde on hyvin säilynyt. Kvartseista noin 100 metriä itäkaakkoon, olevasta metsäteiden risteyksen länsisektorista, aivan teiden vieressä tavattiin halkaisijaltaan noin 4 - 5 m ja 40 - 50 cm syvä kuopanne, jonka reunalla ja keskellä oli selvä turpeenalainen huuhtoutumiskerros. Sen läheltä metsäteiltä, eikä sen itäpuolisen hiekkakuopan reunailta tavattu kiinteään asuinpaikkaan viittaavia jälkiä.

2006: ”Yleispiirteissään vuoden 1996 inventoinnissa mainittu pitää paikkansa. Lisänä kohteeseen voidaan mainita maakuoppa 2 sekä kuopasta 1 n. 100 m luoteeseen havaittujen kvartsien lisäksi kvartsihavainto täs-

tä edelleen luoteeseen ennen kuoppaa 2.”

2018: Kankaalla on suoritettu viime aikoina avohakkuu ja laikutus. Inventoinnin aikana maan pintaa oli auki n. 400 x 100 m nyt asuinpaikaksi rajatulla alueella ja sen ympärillä, lisäksi myös kohteen koillispuolella ylemmänä olevia alueita metsätien molemmin puolin oli avohakattu ja laikutettu tiheästi pohjoiseen johtolinjaukselle asti. Pintahavainnointimahdollisuudet olivat siten hyvät.

Aiemmin havaittu maakuoppa 1 tulkittiin asumuspainanteeksi, mutta sen voi tulkita myös pyyntikuopaksi. Sen itäreuna on jonkin verran vaurioitunut tien teossa. Vuoden 2006 tarkastuksessa havaitun kuopan 2 kohdalla kasvoi maitohorsmaa, ja maata on liikuteltu kohdalla. Kuoppa on ainakin osin tuhoutunut. Paikalla havaittiin myös kolmas kuoppa, joka voi myös olla osin tuhoutunut asumuspainanne. Sen päältä on ajettu metsäkoneella. Asuinpaikan eteläosan jatkumista itään ison hiekkakuopan suuntaan ei varmistettu. Topografian perusteella asuinpaikka olisi voinut yltää idemmäs. Alue on siellä muokattua. Asuinpaikaksi rajatun alueen pohjoisosassa on selvä löytöklusteri; pieneltä alueelta löytyi kvartsiveitsi, useita kvartseja ja palanutta luuta. Kohdalla on myös likamaata ja palaneita kiviä. Asuinpaikan koillispuolelta metsätien varrelta havaittiin yksi kvartsi, mutta asuinpaikka ei kuitenkaan jatku sinne asti. Pohjoisessa lähellä linjaa ei havaittu asuinpaikan merkkejä myöskään linjauksen pohjoispuolelta lapionpistoista. Koko asuinpaikan alueelta havaittiin runsaasti hiiltä ja hiilenkappaleita sekä palanutta maata metsäpalon jäljiltä. Lisäksi rikastumiskerros on väriltään luontaisesti paikoin tummanruskeaa ja punertavaa. Aurskohdista havaittiin myös muovi- ym. jätettä. Korkeuden perusteella kohde ajoittuu keskimesoliittisen ajan ja jakson loppupuolen vaihteeseen.

Ehdotus suojavaähykkeeksi: rajauksen mukaan.

Kohteen löytöjä: kvartsiveitsi, kvartsi-iskoksia, pirstottu kappale ja kivillaji-iskos.

Yleiskuva asuinpaikan keskiosasta luoteeseen.

Asumuspainanne 1 pohjoiseen.

Asumuspainanne 2 on tuhoutunut ainakin osittain, kuva pohjoiseen.

Mahdollinen asumuspainanne 3, pohja lapion Kohdalla, kuva etelään.

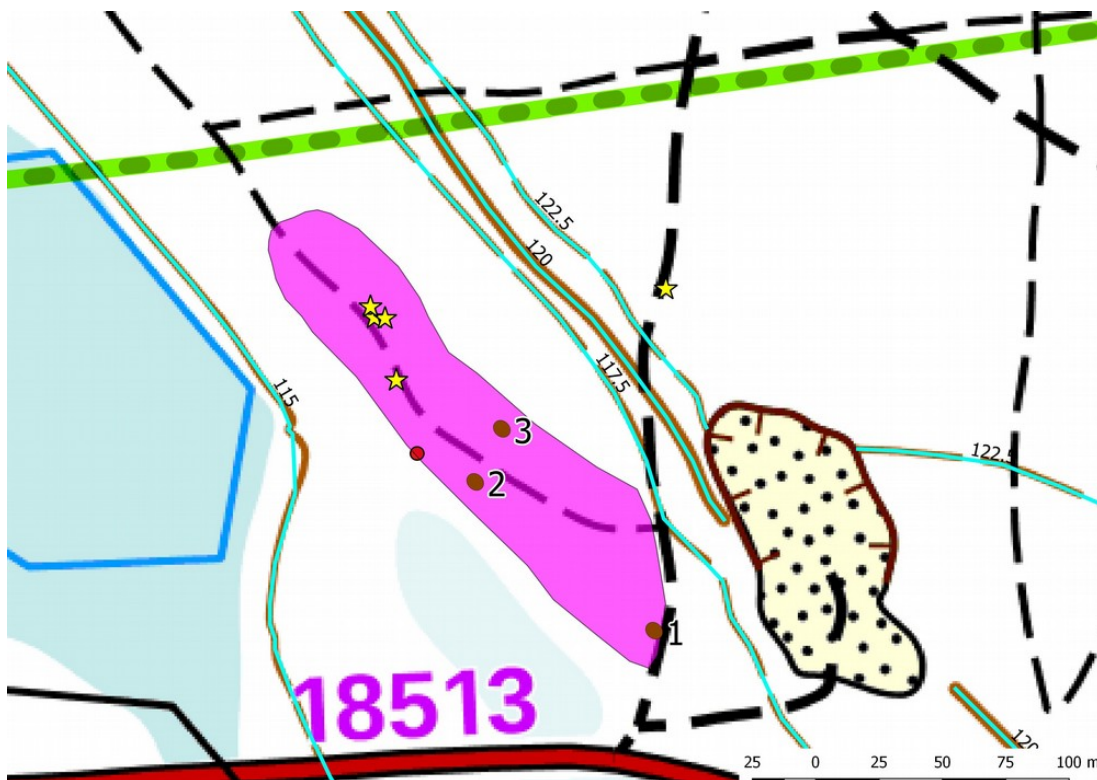

Kvartsiveitsen löytökohta, jossa erottui likamaata.

Asuinpaikan ja metsätien itäpuolella on iso hiekkakuoppa, kuva kaakkoon.

Perukan kansakoulu NW, asuinpaikan rajausta punaisena, kohdekoordinaatit; pieni punainen piste. Asumuspainanteet numeroitu 1-3, joista 2 ja 3 ovat tuhoutuneet ainakin osin. Keltaiset tähdet ovat kvartsihavaintoja, myös kohteen koillispuolelta metsätien varrelta havaittiin yksi kvartsi, mutta asuinpaikka ei kuitenkaan jatku sinne asti. Asuinpaikan eteläosan jatkumista itään hiekkakuopan suuntaan ei varmistettu.

2. Asikaisen kangas

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri	1000025325	TM35-lehtijako	Q4434L
Laji	Muinaisjäännös	Vanha yleislehtijako	341309
Tyyppi	Työ- ja valmistuspaikat	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7117078 I: 483413
Tyypin tarkenne	tervahaudat	N2000	n. 147,5 m
Lukumäärä	1	laajuus	
Ajoitus yleinen	Historiallinen	Koordinaattiselite	gps-mittaus
Ajoitustarkenne	Uusi aika	Etäisyystieto	Pyhännän kirkosta n. 18,5 km koilliseen
Inventointilöydöt	-	Inventointimenetelmät	Pintahavainnointi
Aiemmat tutkimukset			
Aiemmat löydöt	-	Inventointilöydöt:	

Maastotiedot: Saarinevan turvetuotantoalueen luoteispuolella metsätiestä n. 300 m etelään matalalla kangalla.

Kuvaus: Kulttuuriympäristön palveluikkuna: "Laajan kankaan eteläinen haara kahden suon välissä. Tuoreehko sekametsä, taimikkoa. Hauta sijaitsee tasanteella, läpimitta valli mukaan lukien n. 15 m, kuopan läpimitta n. 9 m. Halssin suunta ja koko epäselvä. Kaukokartoituskohte. Ei tarkastettu maastossa."

2018: Paikalla on vuoden 2012 lidar-havainnon ja kuvauksen mukainen tervahauta. Halssin suunta on etelään.

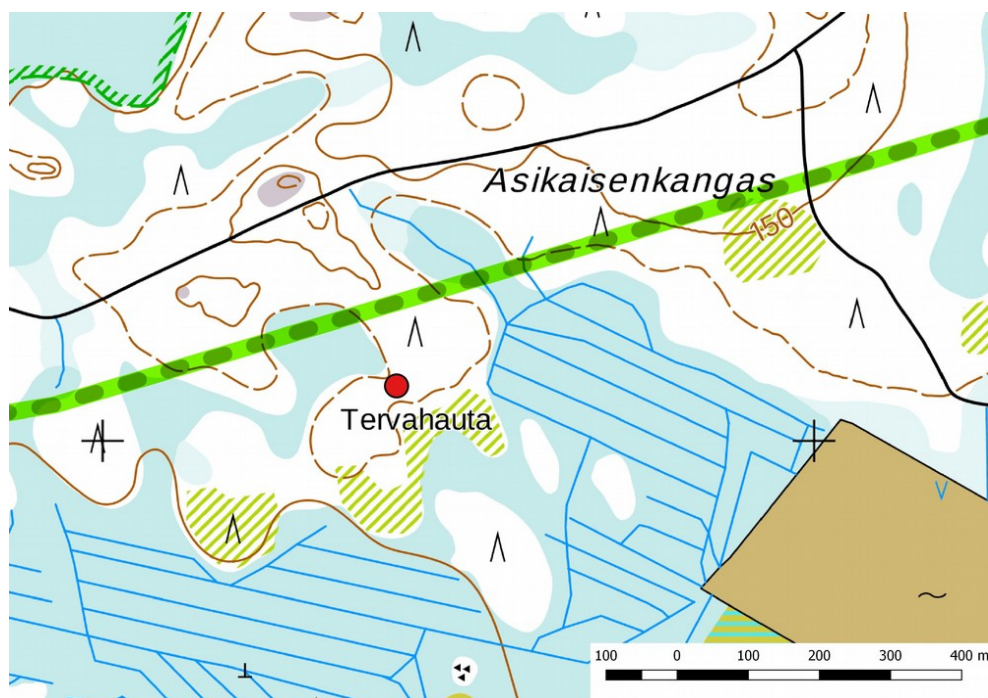
Ehdotus suojavyöhykkeeksi: kyllä.

Tervahauta luoteeseen.

Tervahaudan ilma-aukkoja.

Asikaisenkangas.

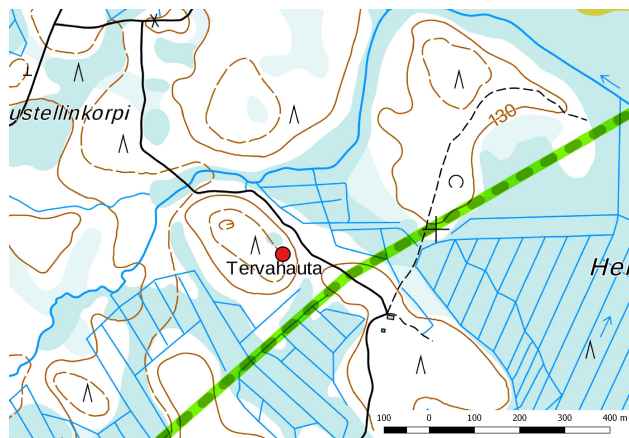
3. Heinäneva

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekist		TM35-lehtijako	Q4434L
Laji	Muinaisjäännös	Vanha yleislehtijako	341305
Tyyppi	Työ- ja valmistuspaikat	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7114944 I: 478661
Tyyppin tarkenne	tervahaudat	N2000	n. 132,5 m
Lukumäärä	1	laajuus	
Ajoitus yleinen	Historiallinen	Koordinaattiselite	gps-mittaus
Ajoitustarkenne	Uusi aika	Etäisyystieto	Pyhännän kirkosta n. 13,2 km koilliseen
Inventointilöydöt	-	Inventointimenetelmät	Pintahavainnointi
Aiemmat tutkimukset			
Aiemmat löydöt	-	Inventointilöydöt:	

Maastotiedot: Laajan Heinäveden ojitetun rämealueen länsipuolella rämeiden ympäröimän mäen kaakkoisreunalla. Mäellä kasvaa harvaa mäntymetsää. Maaperä on kivikkoista. **Kuvaus:** Paikalla on n. 20 m halkaisijaltaan oleva tervahauta. Halssin suunta on koilliseen. **Ehdotus suojavyöhykkeeksi:** kyllä.

Tervahauta itään.

Heinäneva.

4. Palokangas

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri		TM35-lehtijako	Q4434L
Laji	Muinaisjäännös	Vanha yleislehtijako	341305
Tyyppi	Työ- ja valmistuspaikat	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7114036 I: 476129 P: 7114012 I: 476075
Tyypin tarkenne	tervahaudat	N2000	n. 115-117,5 m
Lukumäärä	2	laajuus	
Ajoitus yleinen	Historiallinen	Koordinaattiselite	Itäisempi tervahauta
Ajoitustarkenne	Uusi aika	Etäisyystieto	Pyhännän kirkosta n. 10,5 km koilliseen
Inventointilöydöt		Inventointimenetelmät	Pintahavainnointi
Aiemmat tutkimukset			
Aiemmat löydöt	-	Inventointilöydöt:	

Maastotiedot: Perukan kyläkeskuksen itäpuolella, Siikajoesta n. 600 itään laajan hiekkaa olevan Palokankaan eteläosassa, kankaan länsireunalla ja suon reunalla. Alueella kasvaa harvaa mäntymetsää.

Kuvaus: Kaksi tervahautaa 50 metrin etäisyydellä toisistaan. Itäisempi on n. 8 m halkaisijaltaan ja sen halssi on länteen. Läntisempi tervahauta on n. 6 m halkaisijaltaan ja halssi on suolle länteen.

Ehdotus suojavyöhykkeeksi: kyllä.

Itäisempi tervahauta itään.

Läntisempi tervahauta länteen.

Palokangas, tervahautojen sijainti.

5. Soitemenkangas

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri		TM35-lehtijako	Q4432R
Laji	Muinaisjäännös	Vanha yleislehtijako	341305
Tyyppi	Työ- ja valmistuspaikat	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7111892 I: 471169
Tyypin tarkenne	tervahaudat	N2000	n. 132,5 m
Lukumäärä	1	laajuus	
Ajoitus yleinen	Historiallinen	Koordinaattiselite	Gps-mittaus
Ajoitustarkenne	Uusi aika	Etäisyystieto	Pyhännän kirkosta n. 5,2 km koilliseen
Inventointilöydöt		Inventointimenetelmät	Pintahavainnointi
Aiemmat tutkimukset			
Aiemmat löydöt	-	Inventointilöydöt:	

Maastotiedot: Kajaanintieltä pohjoiseen Iso Tervaskankaalle johtavan metsätien varrella, heti tien itäpuolella, laajojen räme- ja suoalueiden ympäröimällä vain hieman ympäristöstään kohoavalla kankaalla. Alueen puusto on nuorta harvaa mäntymetsää.

Kuvaus: Noin 15 m halkaisijaltaan oleva tervahauta, jonka länsireuna on hieman leikkautunut tien teossa. Noin 50 m pohjoiseen on n. 3,5 x 1,5 m kokoinen ja n. 1 metrin syvyinen kuoppa, josta maa-aines ja kivet on nostettu sen eteläpuolelle kummuksi, jonka mitat ovat n. 4 x 2,5 m, korkeus on 70 cm, siinä ei vaikuttaisi olevan isompia kiviä. Kuopan ja kummun pintaa peittää kasvillisuus. Muodostelmien funktio ei selvinnyt, mutta ne ajoittuvat lähihistoriaan eikä niitä voi liittää paikan tervanvalmistukseen.

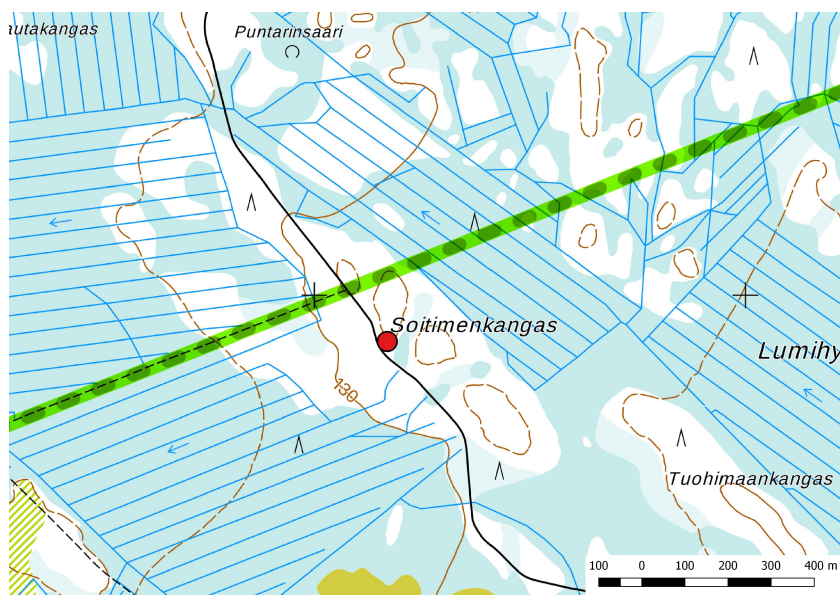
Ehdotus suojavyöhykkeeksi: kyllä.

Tervahauta kohdalla, jossa kasvaa tiheästi nuoria koivuja, kuva lounaaseen.

Maakumpu ja kuoppa koilliseen.

Soitimenkangas.

Muu havainto

6. Tornineva

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri	1000025327	TM35-lehtijako	Q4432R
Laji	Muu havainto	Vanha yleislehtijako	341305
Tyyppi	Geologinen muodostuma	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7117927 I: 487588
Tyypin tarkenne		N2000	n. 132,5 m
Lukumäärä	1	laajuus	
Ajoitus yleinen		Koordinaattiselite	gps-mittaus

Ajoitustarkenne		Etäisyystieto	
Inventointilöydöt		Inventointimenetelmät	Pintahavainnointi
Aiemmat tutkimukset			
Aiemmat löydöt	-	Inventointilöydöt:	

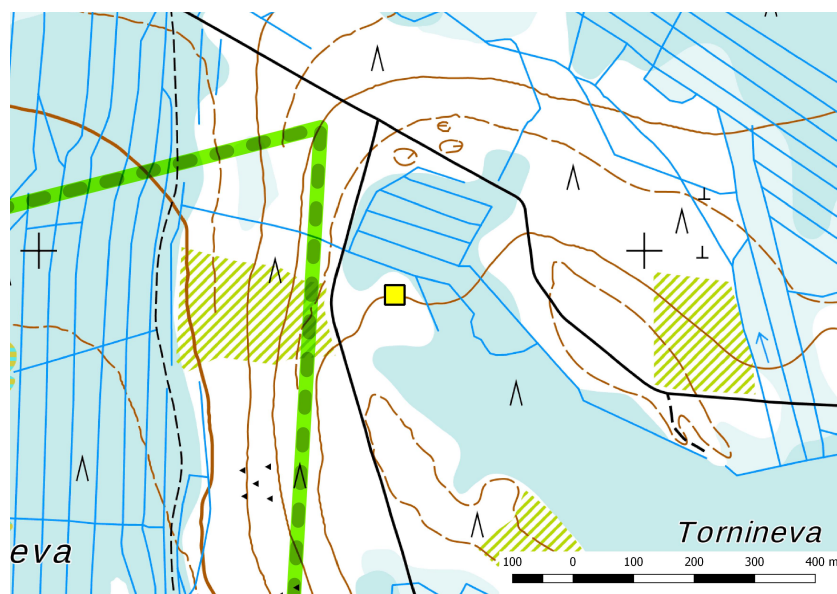
Maastotiedot: Pyhännän kunnan koillisosassa Karmitunviidan moreenimäen pohjoisosassa ja Torninevan luoteispuolella.

Kuvaus: Tarkastettiin vuoden 2012 lidar-havainto, mahdollinen tervahauta. Paikalla on luontainen syvämpi kohta maastossa, jota ympäröivät kalliot ja isot kivet. Kohteessa ei ole tervahautaa.

Ehdotus suojavyöhykkeeksi: ei, poistetaan rekisteristä.

Luontainen syvämpi kohta, kiviä ja kallioita.

Tornineva.

9. Aineistoluettelo

Kansallisarkisto: Isonjaon kartat Pyhäntä: F13:1/1-23 Tavastkenkä; Tavastkenkä by i denna samt Mulkua by i Kestilä socken; ägokarta över åker, äng och skog med beskrivning över åker och äng (1780).

Digitaalinen aineisto

Arkistolaitoksen digitaaliarkisto:

Pitäjänskartat, Pyhäntä, <http://digi.narc.fi/digi/search.ka>,

Geologian tutkimuskeskus,

<http://gtkdata.gtk.fi/Maankamara/index.html>

Maanmittauslaitos, avoimien aineistojen tiedostopalvelu,

<https://tiedostopalvelu.maanmittauslaitos.fi/tp/kartta>

<http://vanhatpainetutkartat.maanmittauslaitos.fi/>

Museovirasto, Kulttuuriympäristön palveluikkuna, arkeologiset kohteet ja kulttuuriympäristön tutkimusraportit arkeologia, <https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/portti/read/asp/default.aspx>

Vanha kartta, <https://expo.oscapps.jyu.fi/s/vanhakartta/page/etusivu>

Kirjallisuus

Leiviskä Matti, Pyhännän historia 1. 2015.

Siikajokilaakson historia 1. 1996.